

UDK: 272-452.5-74

348:347.62

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: svibanj 2019.

Klara ČAVAR

Vikica VUJICA

Sveučilište u Zadru – Teološko-katehetski odjel

kcavar@unizd.hr

vvujica@unizd.hr

ZASTUPNICI I ODVJETNICI U SPOROVIMA I URED ZA DAVANJE PRAVNOG SAVJETA

(kann. 1481–1490 *CIC-a*; čl. 101–113. *Dignitas connubii*)

Sažetak

U radu je prikazana i pojašnjena kanonska normativa koja se bavi zaštitom prava na obranu, odnosno koja promatra, na poseban način, u ženidbenom postupku službu zastupnika, odvjetnika i stalnog odvjetnika. Prikazane su odredbe važećeg Zakonika kanonskog prava vezane uz pravo na obranu, odredbe upute Dostojanstvo ženidbe (*Dignitas connubii*) koja se na poseban način bavi ženidbenim parnicama, odnosno zaštitom prava ženidbenih drugova, te odredbe motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*. U prvom dijelu rada obrađuju se uvjeti koji se traže za obavljanje službe zastupnika i odvjetnika, pravne odredbe koje promatraju i ravnaju ovim dvjema službama, obveze i prava zastupnika i odvjetnika te njihovo odricanje, uklanjanje i opoziv. Drugi dio bavi se Uredom za davanje pravnog savjeta pri crkvenim sudovima, odnosno obrađuje čl. 113 upute Dostojanstvo ženidbe, razrađuje organizaciju rada tog ureda te pobliže analizira ulogu stalnih odvjetnika u radu spomenutog ureda i otkrivanju kanonskog razloga ništavosti ženidbe.

Ključne riječi: kanonski postupak, zastupnik, stalni odvjetnik, *Dignitas connubii*, Dostojanstvo ženidbe, pravni savjet.

1. Temeljne pretpostavke

U kanonskom postupku opće je načelo da se stranka osobno brani, odnosno nastupa u postupku, osim slučajeva predviđenih paragrafima 2 i 3 kanona 1481¹ i čl. 101. upute *Dignitas connubii* (u daljnjem tekstu *DC*).

1 Kan. 1481, §1: „Stranka može slobodno postaviti sebi odvjetnika i zastupnika; ali,

Zakonik kanonskog prava predviđa da stranka može osobno nastupati i odgovarati u postupku (*capacitas postulandi*), da si može slobodno postaviti odvjetnika i zastupnika, a dužnost je i suca postaviti odvjetnika stranci koja ga nema. S druge strane, DC stavlja obvezu suda da osigura da oba ženidbena druga mogu štititi svoja prava uz pomoć stručne osobe, osobito ako se radi o parnicama posebne teškoće, odnosno obveza je suda da osigura strankama stručnu pomoć.² Ako stranka nije u stanju sudjelovati u postupku osobno, ima pravo tražiti odvjetnika ili zastupnika i odbijanje suca da ga postavi bilo bi kršenje prava na obranu stranke s mogućim ishodom ništavosti presude.³

Iako je opće načelo da se stranka može sama braniti u postupku, to pravo sudac joj može i uskratiti, odnosno sudac nema obvezu prihvatiti da se stranka osobno brani kada smatra ili kad je sama stranka pokazala da nije u stanju sama se braniti. U tom slučaju, kako bi se izbjegla ništavost akata i gubljenje vremena (usp.: kan. 1453; čl. 72 DC), sudac može nametnuti stranci da imenuje zastupnika ili odvjetnika, ili će joj ga dati po samoj službenoj dužnosti (čl. 101., §2 DC).⁴ Sučevo imenovanje odvjetnika po službenoj dužnosti razlikuje se od dodjeljivanja besplatne pravne zaštite jer pri dodjeljivanju besplatne pravne zaštite službeni odvjetnik dodjeljuje se na zahtjev stranke kako bi joj se osiguralo pravo na obranu.⁵

Treba napomenuti da kan. 1490 Zakonika predviđa da svaki sud uspostavi službu stalnog zaštitnika koji će biti plaćen od samog suda za obavljanje službe odvjetnika ili zastupnika u ženidbenim parnicama. O toj problematici detaljno ćemo govoriti kad budemo obrađivali čl. 113 DC.

---

osim slučajeva utvrđenih u §§2 i 3, može i osobno nastupati i odgovarati, osim ako sudac smatra da je potrebno sudjelovanje zastupnika ili odvjetnika.

§2: U kaznenom suđenju tužena stranka mora uvijek imati odvjetnika, bilo da ga sama postavi bilo da joj ga dodjeli sudac.

§3: U parničnom suđenju, ako se radi o maloljetnicima ili o suđenju u kojemu je posrijedi javno dobro, izuzevši ženidbene parnice, neka sudac po službenoj dužnosti postavi branitelja stranci koja ga nema.”

² Usp.: Grzegorz ERLEBACH, „Il giudice ed il diritto di difesa della parte“, ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (ur.), *Il diritto di difesa nel processo matrimoniale canonico* (Città del Vaticano: Libreria editrice vaticana, 2006.), 95-114.

³ Usp.: Carlo GULLO, „I procuratori e gli avvocati“, Piero Antonio BONNET – Carlo GULLO (ur.), *Il giudizio di nullità matrimoniale dopo l'istruzione „Dignitas Connubii“*, sv. II. (Città del Vaticano: Libreria editrice vaticana, 2007.), 298.

⁴ Čl. 101, §2 DC: „Ako je po sudu predsjednika potrebna prisutnost zastupnika ili odvjetnika, a stranka ga ne osigura u određenom roku, neka ih isti predsjednik imenuje, već prema slučaju, koji će tako dugo ostati u službi dok stranka ne postavi druge.”

⁵ Usp.: Čl. 306, br. 1, DC.

Važno je naglasiti da prethodna istraga ima veliku važnost bilo s pastoralne, bilo sa sudske točke gledišta i da zainteresirane stranke mogu savjetodavnu stručnu pomoć dobiti u uredima za davanje pravnog savjeta.

2. Zastupnici i odvjetnici

U uputi *DC* u čl. 103, §1 izričito se navodi da stranke u parnici mogu postaviti zastupnika koji se razlikuje od odvjetnika. Zastupnik ima ulogu predstavljati stranku, odnosno djeluje u postupku u ime stranke i za stranku. Zapravo je „*alter ego*“ stranke koju predstavlja u ime koje podnosi sudu tužbe i utoke, prima priopćenje te obavještava stranku o stanju parnice (čl. 104, §2 *DC*).⁶ S obzirom na to da je zastupnik *alter ego* stranke koju zastupa, zakon precizno određuje (usp.: kan. 1482, §1; čl. 103, §2 *DC*) da on mora biti imenovan te da bez izričite ovlasti ne može sebi odrediti zamjenika. Međutim, treći paragraf upute *DC* određuje da stranka može postaviti, kad to savjetuje opravdan razlog, i više zastupnika čuvajući pritom među njima red prvenstva (usp.: kan. 1482, §2).

Odvjetnik ima prvenstveno ulogu savjetovanja, proučavanja i razrade različitih spisa, verbalne i pisane obrane, pripreme dokaza, odnosno, njegova zadaća je pravno savjetovanje.⁷ Kanonsko pravo predviđa cijeli niz odvjetnika, odvjetnike Sv. Stolice koji su izabrani da je brane u pravnim sporovima pred državama, zatim, odvjetnici Rimske kurije koji su kvalificirani za upravne sporove pred *Sectio Altera* Apostolske Signature.⁸ Također tu su i odvjetnici Rimske rote čije imenovanje, disciplina i kompetencija su regulirane prema vlastitim odredbama. Kanoni 1481-1490 i čl. 101-113 *DC* bave se samo odvjetnicima koji djeluju unutar nižih sudova, biskupijskih i međubiskupijskih.

Zadaća odvjetnika je pomagati i pripremati obranu; zakon dopušta bez poteškoća da osoba može postaviti više odvjetnika (kan. 1482, §3; čl. 103, §4 *DC*). Potrebno je spomenuti da zakon predviđa i službu stalnog odvjetnika, o kojem govori kan. 1490 i čl. 113, §3 *DC*, a kojim završava IV. naslov „Stranke u parnici“⁹ prvog dijela VII. knjige Zakonika kanonskog

⁶ Čl. 104, §2, *DC*: „Dužnost zastupnika je predstavljati stranku, podnositi sudu tužbe i utoke, primati njegova priopćenja te obavještavati stranku o stanju parnice; a sve što se tiče obrane uvijek je pridržano odvjetniku.”

⁷ Usp.: Carlo GULLO, „I procuratori e gli avvocati”, 300.

⁸ Vidi: Carlo GULLO, „Gli avvocati”, Piero Antonio BONNET – Carlo GULLO (ur.), *La Curia Romana nella Cost. Ap. „Pastor Bonus”* (Città del Vaticano: Libreria editrice vaticana, 1990.), 531.

⁹ O ovoj problematici opširnije vidi u: Valerio ADRIANO, „*Ruolo e compiti dei*

prava. Kanon donosi odredbu da se u svakom sudu, ako je moguće, postave stalni odvjetnici koji su plaćeni od samog suda da obavljaju službu odvjetnika ili zastupnika za stranke koje ih žele izabrati.

2.1. Uvjeti za zastupnika i odvjetnika

Zbog različitih zadataka koje imaju zastupnik i odvjetnik proizlaze i različiti uvjeti koji se traže za njih. Zajednički uvjeti za zastupnika i odvjetnika prema odredbama (usp.: kan. 1483; čl. 105, §1 *DC*) su: da su punoljetni i na dobrom glasu, dakle da su napunili osamnaest godina i da uživaju dobar glas, a ne traži se ni aktivno sudjelovanje u životu Crkve ni cjelovitost kršćanskog života.

Osim dva gore navedena zajednička uvjeta, punoljetnost i dobar glas, za zastupnika se još zahtijeva da ga je stranka imenovala vjerodostojnim nalogom, da može samo osobno vršiti službu i sebi ne može odrediti zastupnika, osim ako mu je dana izričita ovlast (kan. 1482, §1; čl. 103, §2 *DC*), da ima boravište ili prebivalište u istoj biskupiji ili u mjestu koje se nalazi blizu suda na kojem zastupa stranku (čl. 105, §3 *DC*), da je u stanju spriječiti kontradiktorne ili sumnjive akte u odnosu na volju stranke, što može proizići iz činjenice da se može pojaviti više zastupnika i zbog toga je bitan red prvenstva (kan. 1482, §2; čl. 103, §3 *DC*).

Odvjetnik, osim zajedničkih uvjeta, mora biti katolik, osim ako dijecezanski biskup dopusti drukčije.¹⁰ Također se traži da odvjetnik bude doktor kanonskog prava ili inače stručan. U praksi zbog pomanjkanja stručnih osoba u nekim sudovima ni suci ne posjeduju doktorat iz kanonskog prava te se dopušta da odvjetnici budu osobe samo s magisterijem iz kanonskog prava ako je osoba doista stručna, a u prilog tome obično ide činjenica da osoba predaje kanonsko pravo na sveučilištu ili bar na bogosloviji ili da je nakon stjecanja magisterija sudjelovala na tečajevima Rimske rote ili na drugim oblicima stručnog usavršavanja. Osim gore spomenutog, odvjetnik treba biti odobren od biskupa ili moderatora suda. Nemaju

---

patroni nelle crisi coniugali”, RAZNI AUTORI, *Crisi coniugali: riconciliazione e contenzioso giudiziario* (Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2001.), 35-49; Guido MONACO, „L’avvocato stabile presso i Tribunali ecclesiastici è figura ostativa all’esecutorietà agli effetti civili delle sentenze ecclesiastiche di nullità di matrimonio?“, *Il Diritto Ecclesiastico* 112/4 (2001.), 1467-1469; Paolo MONETA, „Patrono stabile e delibazione delle sentenze ecclesiastiche“, *Il Diritto Ecclesiastico* 113/4 (2002.), 1376-1381.

¹⁰ Usp.: Joaquín LLOBELL, „Leparti, la capacità processuale e i patroni nell’ordinamento canonico“, *Ius Ecclesiae* 12 (2000.), 93.

potrebu za tim odobrenjem oni koji su stekli diplomu odvjetnika Rimske rote. Još je potrebno za vršenje službe odvjetnika biti upisan u kazalo ili popis. Čl. 12 *DC* propisuje: „Biskup moderator dužan je objaviti kazalo ili popis u koji su upisani odvjetnici koji su pripušteni na njegov sud, kao i zastupnici koji ondje običavaju predstavljati stranke.” Upis u kazalo ili odobrenje za pojedini slučaj nisu fakultativni, nego su nužni i konstitutivni jer bez valjanog naloga presuda bi bila nepopravljivo ništava (kan. 1620, 6°: „Presuda je nepopravljivo ništava ako: je netko nastupio u ime drugoga bez zakonitog naloga.” Usp.: čl. 270, br. 6, *DC*).

2.2. Zajedničke odredbe za zastupnike i odvjetnike

Odredba o vjerodostojnom nalogu koji mora biti pohranjen u sudu odnosi se i na zastupnika i na odvjetnika. Kan. 1484, i čl. 106 *DC* reguliraju način dodjeljivanja i pohrane naloga, iako ne određuju od koga treba biti dodijeljen i za koje područje. Paragraf prvi određuje da prije nego što zastupnik i odvjetnik preuzmu službu, moraju u sudu pohraniti vjerodostojan nalog koji je prihvaćen. Vjerodostojan nalog prema pravnoj praksi imamo kad je nalog potpisan osobno od strane mandatarata, odnosno stranke, na način da se nema nikakve sumnje u njegovu autentičnost. Presuda bi bila nepopravljivo ništava samo u slučaju kad bi odvjetnik djelovao s lažnim nalogom, odnosno s nezakonitim nalogom.¹¹ Potvrda autentičnosti naloga mora biti potvrđena aktom nadležne crkvene vlasti (kancelar kurije, bilježnik suda, župnik) ili analogno aktom civilne vlasti (javni bilježnik).¹²

Nalog može dati stranka u postupku ili obje stranke. Ako oba ženidbena druga zatraže proglašenje ženidbe ništavom, mogu si postaviti zajedničkog zastupnika ili odvjetnika (čl. 102 *DC*). Nalog se može dati i po službenoj dužnosti od strane sudskog vikara na zahtjev predsjednika (čl. 307, §1 *DC*). Paragraf drugi kan. 1484 i čl. 106 *DC* predviđaju mogućnost prihvaćanja zastupnika iako nije predao punomoć, ali pod određenim uvjetima: da se spriječi utnuće prava (npr. jer istječu termini za priziv), ako stvar zahtijeva da se položi prikladno jamstvo za eventualnu štetu, da preda punomoć u neprekoračivom roku koji je odredio predsjednik.

Daljnje odredbe, koje se odnose i na zastupnika i na odvjetnika, odredbe su o njihovoj nesposobnosti svjedočiti u postupku u kojem zastupaju stranku. Naime, pravo određuje da svatko može svjedočiti, osim ako je

¹¹ Usp.: C. STANKIEWICZ, *Aquiliana*, 21.12.2000, br. 9-10; Carlo GULLO, „I procuratori e gli avvocati“, 305.

¹² Usp.: Carlo GULLO, „I procuratori e gli avvocati“, 306.

po pravu u cijelosti ili djelomice izričito isključen (kan 1549; čl. 195 DC)¹³. Kanon 1550 i slično čl. 196 DC predviđaju dvije vrste osoba nesposobnih svjedočiti: naravno nesposobni (§1)¹⁴ i zakonski nesposobni (§2). Zakonski nesposobnima smatraju se stranke u parnici ili oni koji na suđenju nastupaju u ime stranka, sudac i njegovi pomoćnici, odvjetnik i drugi koji strankama pomažu ili su pomagali u dotičnoj parnici (kan. 1550, §2, br. 1).

Zakon određuje i da su izuzeti od obveze svjedočenja državni službenici, liječnici, primalje, odvjetnici, bilježnici i drugi koji su obvezni na službenu tajnu (kan. 1548; čl. 194 §2 DC)¹⁵. Zakon se ograničava na dopuštanje tim osobama da ne svjedoče jer nitko ne može biti obvezan činiti stvari iz kojih bi mogla proisteći šteta za njega (kan. 1548, §2, br. 2; čl. 194, §2, br. 3 DC).

2.3. Obveze i prava zastupnika i odvjetnika

Obveze zastupnika su, prema zakonu, predstavljati stranku, podnositi brižno akte važne za parnicu, informirati stranku o stanju parnice (čl. 104, §2 DC) i podnositi priziv (čl. 107, §2 DC).

Obveza je odvjetnika ne priopćiti unaprijed pitanja stranci koju zastupa i svjedocima (čl. 170 DC) teška obveza je da spise ne daje strankama (čl. 235 DC);¹⁶ obveza da strankama ne priopćuju sadržaj tajnih spisa (čl. 157, §2 DC - „Neka se ne prihvaćaju tajni dokazi, osim zbog važna razloga i osiguravši odvjetnicima stranaka pravo da o njima budu obaviješteni, poštujući čl. 230,¹⁷ 234 (usp. kan. 1598, §1)”; i obveza da bez odgađanja i

¹³ Čl. 195 DC: „Svatko može biti svjedok, osim ako je po pravu u cijelosti ili djelomice izričito isključen (kan. 1549).”

¹⁴ Čl. 196, §1 DC: „Neka se svjedočenje ne dopusti maloljetnicima mlađim od četrnaest godina života, ni slaboumnima; ipak, mogu se preslušati prema sučevoj odluci kojom se izjavljuje da je to korisno (kan. 1550, §1).”

¹⁵ Čl. 194, §2 DC: „Poštujući propis čl. 196, §2, br. 2, izuzimaju se od obveze da odgovaraju: 1° klerici, u odnosu na ono što im je očitovano u vezi sa svetom službom; 2° državni službenici, liječnici, primalje, odvjetnici, bilježnici i drugi koji su obvezni na službenu tajnu i zbog danog savjeta, s obzirom na poslove podložne toj tajni; 3° oni koji se boje da bi zbog njihova svjedočenja njih same, ili ženidbenog druga, ili bliže krvne srodnike, ili tazbinu zadesilo ozloglašenje, opasna zlostavljanja ili druga velika zla (usp.: kan. 1548, §2).”

¹⁶ Čl. 235 DC: §1 „Odvjetnicima koji to zahtijevaju sudac može dati primjerak spisa (usp.: kan. 1598, §1).
§2 Odvjetnici imaju tešku obvezu da primjerak spisa, bilo u cijelosti bilo djelomice, ne daju drugima, uključujući i stranke.”

¹⁷ Čl. 230 DC: „Da se izbjegnju veoma velike pogibelji, sudac može odlučiti da se

savjesno obavlja obranu (čl. 245 i 307, §3 *DC*).

Odvjetnicima i zastupnicima, kanonom 1488 (čl. 110 *DC*), predviđene su određene zabrane: odustati od naloga bez opravdana razloga tijekom rješavanja parnice, ugovoriti pretjeranu naknadu za svoje usluge, a ako bi to učinili, pogodba je ništava, iznevjeriti službu zbog darova, obećanja ili bilo kojeg drugog razloga, odvući parnice od mjerodavnih sudova ili izigrati zakon na bilo koji način (usp.: kann. 1488-1489).¹⁸

Kanon 1485 i čl. 104, §1 imaju nakanu štititi oštrije prava stranke. Zakon zahtijeva od zastupnika da ima poseban nalog stranke kad se radi o odustajanju od tužbe ili daljeg postupka, ili sudskih čina, ili sklapanja nagodbe, ugovora i svega onoga zašto pravo zahtijeva poseban nalog (čl. 150, §2 *DC*).¹⁹ Dakle, zastupnik, sve gore navedeno, može izvršiti ako ima poseban nalog koji mu je dala stranka.

Što se tiče odvjetnika, on ima pravo u postupku predlagati pitanja sucu za koja smatra da se trebaju postaviti (čl. 166, *DC*); pregledati sudske spise, iako još nisu objavljeni, i provjeriti isprave koje su stranke predočile (čl. 159, §2); mogu dobiti od suca primjerak spisa (čl. 235, *DC*, usp.: kan. 1598, §1). U odnosu na stranku ima pravo na honorar koji je predviđen zakonom (čl. 303, §2 *DC*).

2.4. Odricanje, opoziv i uklanjanje zastupnika i odvjetnika

Članak 10, br. 1 *DC* određuje da je zastupnicima i odvjetnicima zabranjeno, tijekom rješavanja parnice, odustati od naloga bez opravdanog razloga. Kršenje odredbe moglo bi uključivati kazne i naknadu štete. Za odvjetnika ili zastupnika kao razlog odricanja ne može biti naveden prekid povjerenja, zbog obmanjivanja ili prijevare, od strane stranke glede istinite verzije činjenica jer bi to moglo utjecati na ishod parnice, a odvjetnik je nalogom preuzeo obvezu službene tajne (čl. 104, §1 *DC*). U takvu slučaju, korisno je da motivi odricanja budu dani napismeno stranci pozivajući je da

---

neki spis ne smije pokazati strankama, pazeći, ipak, da se uvijek poštuje pravo na obranu (usp.: kan. 1598, §1)”; čl. 234 *DC*: „Ako sudac smatra da se neki spis ne smije pokazati strankama, kako bi se izbjegle veoma velike pogibelji, isti spis, nakon što dadu prisegu ili obećanje o čuvanju tajne, može biti dan na uvid odvjetnicima stranaka.”

¹⁸ Za detaljnije vidi: Carlo GULLO, „I procuratori e gli avvocati“, 308-309.

¹⁹ Čl. 150, §2 *DC*: „Da bi odreknuće bilo valjano, treba se predati napismeno i mora ga potpisati stranka ili njezin zastupnik, opskrbljen opet posebnim nalogom, mora se priopćiti drugoj stranci, koja ga mora prihvatiti ili barem ne osporiti, a predsjednik ili izložitelj ga mora dopustiti (usp. kan. 1524, §3).”

opozove nalog. Samo u slučaju da stranka to odbije, odvjetnik ili zastupnik mogao bi dostaviti sudu motive odricanja. Odricanje, da bi bilo valjano, mora biti prihvaćeno od stranke.

Kan. 1486, §1 (čl. 108 *DC*) donosi odredbe o opozivu odvjetnika i zastupnika. Kao što imenovanje zastupnika i odvjetnika biva nalogom stranke ili suca, tako i prestaje, između ostalih razloga zbog opoziva stranke ili suca. Taj opoziv, da bi bio učinkovit, potrebno je da im se priopći i da se, ako je utvrđen sporni predmet, sudac i druga stranka obavijeste o tome jer se tijekom parnice obustavlja ako je u njoj potreban zastupnik (kan. 1519)²⁰ i jer sudac mora što prije postaviti novog zastupnika, ako to stranka zanemari (kan. 1519, §2). Čini se da je, kao i za nalog, potrebno da opoziv bude napisмено dostavljen, a ne traži se niti da bude naveden razlog, niti da bude prihvaćen.²¹

Kan. 1487 (čl. 109 *DC*) određuje da predsjednik može, nakon što je donio odluku uz obrazloženje, bilo po službenoj dužnosti, bilo na zahtjev stranke, ukloniti zastupnika ili odvjetnika. Važan razlog može biti konstantno opstruktivno ponašanje, ometanje pravde i nepoštovanje zakona. Odvjetnik i zastupnik mogu biti uklonjeni bilo da su imenovani od stranke, bilo po službenoj dužnosti. Uklanjanje može biti odlukom suca ili na zahtjev stranke, naravno, ne one koja je imenovala zastupnika ili odvjetnika jer ih ta stranka može opozvati, nego stranke kojoj je dan zastupnik ili odvjetnik po službenoj dužnosti (ako je npr. zapostavio svoju dužnost, odnosno ako je nemaran), ali također i od druge stranke u slučaju vidljivog opstruiranja ili ometanja pravde. Protiv odluke o uklanjanju može se uteci višeću ili sudu višeg stupnja.

Prema pravnoj odredbi odvjetnici i zastupnici koji pogriješe protiv povjerene im službe (čl. 111, §1 *DC*) trebaju se kazniti. Odredba se izričito odnosi na slučaj korupcije, također i samo pokušaja (kan. 1386), propusta ili zlouporabe vlasti (kan. 1389, §1), krivotvorenja isprava (kan. 1391), nepoštovanja suda (kan. 1470, §2), otkupljivanja parnice ili ugovaranja prekomjerne nagrade (kan. 1488, §1), na slučaj potkupljivanja ili iznevjeravanja službe (kan. 1489).

U svim slučajevima, kad se prekrše obveze ili zabrane ili kad se ne ispunjavaju uvjeti za vršenje službe, tko je odgovoran za navedeno, može biti kažnjen, suspendiran od vršenja službe i izbrisan iz popisa odvjetnika.

²⁰ Kan. 1519, §1: „Ako prestane služba zaštitnika ili skrbnika ili zastupnika koji je prema odredbi kan. 1481, §§1. i 3. potreban, tijekom parnice u međuvremenu se obustavlja. §2: Neka sudac ipak što prije postavi drugog zaštitnika ili skrbnika; zastupnika pak za parnicu može postaviti ako stranka u kratkom roku, koji odredi sam sudac, zanemari.”

²¹ Usp.: Carlo GULLO, „I procuratori e gli avvocati“, 312.

3. Ured za davanje pravnog savjeta pri sudu i stalni odvjetnici (čl. 113, DC)

3.1. Komentar čl. 113. upute DC

Uputa DC u članku 113. donosi odredbu o uredu za davanje pravnog savjeta i osobama koje čine taj ured. Uputa donosi:

Čl. 113 - §1. Neka pri svakom sudu postoji ured ili osoba, tako da svatko slobodno i bez odlaganja može dobiti savjet o mogućnosti i načinu postupanja za pokretanje svoje parnice ništavosti ženidbe, ako je to moguće.

§2. Ako tu službu obnašaju službenici suda, oni ne mogu sudjelovati u parnici niti kao suci niti kao branitelji veze.

§3. Neka se u svakom sudu, ako je moguće, postave stalni odvjetnici, plaćeni od sama suda, koji mogu obavljati službu, o kojoj se govori u §1, a koji obavljaju službu odvjetnika ili zastupnika za stranke koje ih žele izabrati (usp. kan. 1490).

§4. Ako je služba o kojoj se govori u §1 povjerena stalnom odvjetniku, isti ne može prihvatiti obranu u parnici, osim kao stalni odvjetnik.

Treba naglasiti da i kan. 1490 Zakonika preporučuje potrebu uspostavljanja stalnog zaštitnika i ističe da se uspostavi u svakom sudu. Međutim, ova preporuka je s pridržajem ako je moguće, i treba naglasiti da se ova odredba ne primjenjuje dovoljno u praksi, a mišljenje je nekih kanonista kako je razlog tomu povezan s problemima troškova²² umjesto da se ta pomoć promatra pod pastoralnim vidom. Spomenuta stručna pomoć, prije postupka je osobito potrebna, s obzirom na to da i veliki broj pastoralnih djelatnika nema dostatno znanje odredaba kanonskog.²³ Stručna pravno-pastoralna pomoć prije pokretanja postupka najbolji je način da se stranci pomogne razjasniti situaciju u kojoj se nalazi, da joj se obrazlože pravne mogućnosti, isprave moguće subjektivne zablude gleda spora, da se čuje mišljenje i druge stranke, da se obrazlože ciljevi postupka i njegove procedure bez isključivanja mogućnosti mirenja.²⁴

Čini se kako često postoje odredbe koje se u praksi slabo primjenjuju, jedna od njih je i čl. 113 DC. Neki pravnici negoduju na paragraf

²² Usp.: María LÓPEZ MEDINA, „La asistencia de letrado en los tribunales eclesiásticos una propuesta de interpretación del artículo 113 de la Dignitas Connubii“, Rafael RODRÍGUEZ CHACÓN, (ur.), *Temas candentes de Derecho matrimonial y procesal y en las relaciones Iglesia-Estado* (Madrid: 2007.), 183-190.

²³ Usp.: Manuel Jesús ARROBA CONDE, *Prova e difesa nel processo di nullità del matrimonio canonico* (Lugano: 2008.), 111-112.

²⁴ Usp.: kann. 1446 i 1676.

drugi spomenutog članka koji zabranjuje službenicima suda, koji su bili savjetnici, da budu suci ili branitelji veze. Potrebno je istaknuti da u velikom broju biskupija upravo samo službenici suda mogu pružiti ovu pomoć, stoga je nužna još veća priprava djelatnika bilo klerika, bilo laika, dostatno kvalificiranih za pružanje pravno-pastoralne pomoći u fazi prije postupka.

Uputa *DC* u svojem prvom paragrafu nalaže da pri svakom sudu postoji ured ili osoba za davanje savjeta o mogućnosti i načinu pokretanja postupka za proglašenje ništavosti ženidbe. Ovaj ured, odnosno osobe, nemaju drugu zadaću doli dati savjet i pomoći otkriti postoje li u konkretnom slučaju razlozi za pokretanje postupka, odnosno koja je procedura da bi se pokrenuo postupak. Ističe se da svatko bez odgode može dobiti savjet, dakle, možemo pretpostaviti da se traži mjerodavno mišljenje, savjet, ali ne i detaljna analiza slučaja i konačno pravno mišljenje. Pomoć koju ističe *DC* u ovom članku pokrivala bi više pastoralnu nego pravnu potrebu. Činjenica je da je velik broj vjernika u neznanju oko rada crkvenih sudova i mogućnosti sređivanja svoje neregularne situacije. Još uvijek čak i veći broj visoko obrazovanih osoba misli kako se proglašenje ništavosti ženidbe može dobiti samo na sudovima Svete Stolice. Potrebno je ovdje naglasiti da sredstva društvenog priopćavanja nisu spremna ili sposobna na ispravan način informirati javnost, nego u javnost izlaze s neistinama i vrlo često s neprovjerenim podacima. Veliku ulogu mogu odigrati župnici ili osobe koje se bave obiteljskim pastoralom jer vjernike u teškoćama mogu upoznati i informirati o postojanju ureda za dobivanje savjeta, i to je jedan od najboljih načina i instrumenata za garanciju da svi vjernici mogu slobodno pristupiti crkvenim sudovima i da mogu dobiti stručnu pravnu pomoć.

Odredbe koje donosi *DC* svakako su novost u odnosu na kan. 1490 u kojem se ističe: „Neka se u svakom sudu, ako je moguće, postave stalni zaštitnici, plaćeni od samog suda, da obavljaju službu odvjetnika ili zastupnika, osobito u ženidbenim parnicama, za stranke koje ih žele izabrati.” Kanon 1490 je posljednji kanon poglavlja II., *Zastupnici u sporovima i odvjetnici*, dakle nije kanon koji bi se odnosio samo i isključivo na ženidbene parnice, iako se u tekstu te parnice posebno spominju. Opažamo dvije promjene ove odredbe preuzete u čl. 113, §3 *DC*, s jedne strane se govori o stalnim odvjetnicima koji mogu obavljati službu o kojoj se govori u §1, dok se s druge strane predviđa da isti mogu obavljati službu odvjetnika ili zastupnika za stranke koje ih izaberu. Dakle, moglo bi se zaključiti da su stalni odvjetnici, na neki način, predstavnici Crkve, ali je logično da mogu biti i odvjetnici u ženidbenim parnicama kada ih stranke žele izabrati. Stal-

ni odvjetnici za svoje su usluge plaćeni od samog suda, ali ako ih stranke izaberu za odvjetnike ili zastupnike, onda su za svoje usluge plaćeni od same stranke.

Uspostava stalnih odvjetnika je jako potrebna u pravnim sustavima kao što je naš gdje civilni odvjetnici ne posjeduju nužno znanje o kanonskom pravu, odnosno ženidbenim postupcima, i stoga nisu u mogućnosti zastupati stranke na crkvenom sudu.²⁵ Stalni odvjetnici su definirani kao odvjetnici koji su plaćeni od samog suda i koji imaju određenu stabilnost, međutim nisu odvjetnici upisani u popis, nego imaju posebnu ulogu kao suradnici crkvenog suda, stručnjaci u ženidbenom pravu, koji svoju službu vrše s manje formalnosti za osobe koje imaju potrebu obratiti se crkvenom sudu.²⁶

Nemojmo zaboraviti da postoji poseban propis za pitanje besplatne pravne pomoći i smanjenja troškova postupka u kan. 1649 Zakonika kanonskog prava i u *DC* čl. 302-308. Ako stranka traži i dobije od predsjednika suda besplatnu pravnu pomoć, imajući u vidu odredbu čl. 307 *DC*, od sudskog vikara se traži da imenuje odvjetnika koji će pružiti besplatnu pravnu zaštitu. Biskup moderator, u skladu s propisima, dužan je objaviti popis u koji su upisani odvjetnici koji su pripušteni na njegov sud. Potrebno je voditi računa da su svi odvjetnici upisani u popis dužni pružiti besplatnu pravnu zaštitu onima kojima sud odobri tu pogodnost, kao što je predviđeno čl. 112, §2 *DC*.

Članak 113, §3 *DC* predviđa da stalni odvjetnici mogu obavljati službu davanja savjeta o mogućnosti i načinu postupanja za pokretanje parnice ništavosti ženidbe, kako je predviđeno u §1 istog članka. Premda je iz §2 jasno da ako tu službu obnašaju službenici suda, oni ne mogu sudjelovati u parnici niti kao suci, niti kao branitelji veze, dok je s druge strane potrebno istaknuti da ta zabrana nije sasvim jasna za odvjetnike koji su vršili službu sudskog savjetnika jer bi oni mogli prihvatiti parnicu djelujući kao stalni odvjetnici. Čini se da čl. 113 *DC* pokušava ponovno učiniti aktualnom službu predviđenu kanonom 1490 prilagođavajući je aktualnoj potrebi za jasnim informacijama koje je dužan pružiti crkveni sud o svojoj zadaći, nadležnosti u parnicama proglašenja ništavosti ženidbe, razlozima ništavosti, procedurama i fazama tijekom postupka. Ta zadaća ne može biti poistovjećena s besplatnom pravnom zaštitom.

²⁵ Usp.: Carlo GULLO, „Comentario al can. 1490“, Carlos LARRAINZAR (ur.), *Comentario Exegético al Código de Derecho Canónico* (Pamplona: 1997.), 1065.

²⁶ Usp.: Juan GOTI ORDEÑANA, *Tratado de Derecho Procesal Canónico* (Madrid: 2001.), 233.

Uputa DC završava čl. 308 čije se značenje na neki način podudara sa završnim kanonom aktualnog Zakonika, a ističe primarnu obvezu biskupa moderatora: „Neka biskup moderator brine da vjernicima ne bude onemogućeno obraćanje sudovima niti zbog ponašanja službenika suda niti zbog previsokih troškova, što bi moglo nanijeti velike štete dušama, čije spasenje uvijek treba biti u Crkvi vrhovni zakon.” Potrebno je naglasiti da manjak informacija onemogućava vjernicima, koji sumnjaju u valjanost svoje ženidbe, da pravno djeluju i dođu do istine o svojoj ženidbi kroz kanonski pravni sustav.

3.2. Organizacija rada Ureda za davanje pravnog savjeta

Zbog potreba obiteljskog pastoralna pri crkvenim sudovima uspostavlja se Ured za davanje savjeta o mogućnosti i načinu postupanja za pokretanje parnice o ništavosti ženidbe i drugih ženidbenih postupaka.²⁷ Službu davanja savjeta obnašaju stalni odvjetnici imenovani pri Sudu, a samo u iznimnim slučajevima, kad to potreba zahtijeva, i službenici Suda.

Pravni savjet moguće je dobiti ako je obavljen prethodni savjetodavni razgovor s vlastitim župnikom i ako je riječ o slučaju ili parnici koja je u mjerodavnosti suda. Pravni savjet je moguće tražiti u svrhu otkrivanja nekog od kanonskih razloga ništavosti ženidbe; pomoći pri sastavljanju tužbe i prikupljanju priloga tužbi; pružanja cjelokupne pravne pomoći tijekom odvijanja parnice, od urudžbiranja tužbe do izricanja presude ili podnesenog priziva; pružanja jednokratne pravne pomoći tijekom odvijanja parnice, npr. odluka o prihvaćanju tužbe, odluka o formuli dvojbe, odluka o prijelazu u dokazni postupak, uvid u spise parnice, iznošenje obrane i primjedbi te priziv na presudu. Pružanje pravne pomoći u svrhu otkrivanja kanonskog razloga ništavosti ženidbe te pružanje pomoći pri sastavljanju tužbe i prikupljanju priloga tužbi je besplatno. Ako bi stranka sebi postavila odvjetnika i zatražila pružanje pravne pomoći tijekom cjelokupnog odvijanja parnice, odnosno od urudžbiranja tužbe do izrečene izvršne presude ili podnesenog priziva, ili ako stranka zatraži jednokratno pružanje pravne pomoći tijekom odvijanja parnice, troškove plaća stranka.²⁸

²⁷ Do sad kod nas u Hrvatskoj takav je ured formiran pri Međubiskupijskom sudu prvog stupnja u Zagrebu, pri Interdijecezanskom ženidbenom sudu prvog stupnja u Rijeci, a pri Uredu za obitelj Dubrovačke biskupije djeluje *Ured za informiranje, savjetovanje i posredovanje u pastoralu rastavljenih*.

²⁸ Usp.: <http://mszg.hr/ured-za-davanje-savjeta/> (9. 9. 2016.).

3.3. Pravni savjet i otkrivanje kanonskog razloga ništavosti ženidbe

Davanje savjeta prije pokretanja parnice za proglašenje ništavosti ženidbe danas čini sastavni dio obiteljskog pastoralala. Sve je više bračnih drugova koji iza sebe imaju neuspjeli brak, odnosno, onih koji su se civilno rastali i koji su stupili u novu vezu ili novi civilni brak. Velik broj crkvenih dokumenata ističe važnost pružanja pomoći osobama koje se nalaze u takvim situacijama nalažući da ih Crkva ne smije ostaviti same, nego treba biti blizu takvim osobama i naći adekvatne načine kako bi im pomogla naći duhovni put, unatoč poteškoćama i patnjama na ženidbenom području. Posebnu ulogu u tome imaju pastiri, biskupi, župnici i drugi svećenici, a na poseban način oni koji su angažirani u obiteljskom pastoralu.²⁹U motu propriju *Mitis Iudex Dominus Iesus*,³⁰ o reformi kanonskog postupka za parnice proglašenja ništavosti ženidbe, u njegovim pridodanim Pravilima o načinu postupanja ističe se: „Biskup, snagom odredbe kan. 383, §1, je dužan u apostolskom duhu pratiti rastavljene ili razvedene ženidbene drugove, koji su zbog svoje životne situacije možda napustili vjersku praksu. On, dakle sa župnicima (usp. kan. 529, §1) dijeli pastoralnu skrb za te vjernike u teškoćama.”³¹

Jedan od vidova te pastoralne skrbi je postojanje i djelovanje Ureda za davanje pravnog savjeta, odnosno konkretna pomoć u otkrivanju postojanja razloga za pokretanje parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Potrebno je naglasiti da savjetovanje i pokretanje parnice nije jedini način i jedino rješenje za rastavljene osobe. Moramo istaknuti da je to velik pastoralni problem i potrebno ga je riješiti na različite načine, preko različitih savjetovališta i pružanjem duhovne pomoći. Osim toga, treba uzeti u obzir činjenicu da je broj osoba, koje u stvarnosti dokažu da imaju uvjete za pokretanje parnice za proglašenje ništavosti ženidbe i koje dobiju potvrđan odgovor, minimalan u odnosu na broj neuspjelih ženidaba. Formira-

²⁹ Usp.: Eugenio ZANETTI, „La consulenza previa all'introduzione di una causa di nullità matrimoniale“, REDAZIONE DI QUADERNI DI DIRITTO ECCLESIALE (ur.), *La riforma dei processi matrimoniali di Papa Francesco* (Milano: 2016.), 14.

³⁰ Papa Franjo je 8. rujna 2015. godine proglasio dva motuproprija kojima je reformirao kanonski postupak za parnice proglašenja ništavosti ženidbe. Motuproprijem *Mitis Iudex Dominus Iesus – Blagi sudac Gospodin Isus* učinjena je reforma Zakonika kanonskog prava koji vrijedi za vjernike latinskog obreda, a motuproprijem *Mitis et misericors Iesus – Blagi i milosrdni Isus* učinjena je reforma Zakonika kanona Istočnih Crkava koji vrijedi za vjernike istočnih obreda. Odredbe obaju motuproprija stupile su na snagu 8. prosinca 2015. godine.

³¹ FRANJO, Motu proprij *Mitis Iudex Dominus Iesus, Način postupanja u parnicama za proglašenja ništavosti ženidbe*, čl. 1.

nje ureda za davanje savjeta može povećati broj osoba koje se javljaju za razgovor, međutim, broj onih koji imaju doista uvjete za pokretanje parnice ostaje uvijek mali zbog činjenice da je ništavost ženidbe uzrokovana nedostatkom jasno definiranih uvjeta ili određenih bitnih elemenata na samom početku ženidbe, odnosno u trenutku njezina slavljenja. U stvari, praksa nam govori da većina ženidaba započinje s dovoljnim preduvjetima, ali zatim neki od njih prolaze krize i rastave zbog poteškoća koje nastaju tijekom same ženidbe.

Jasno je da Crkva treba učiniti sve što je moguće da pruži pomoć savjetovanjem koje može pomoći osobama da dođu do istine o valjanosti vlastite ženidbe kako bi mogle imati mirnu savjest i slobodu planiranja budućeg života. Potrebno je napomenuti kako treba voditi računa i o zaštiti dostojanstva sakramenta ženidbe koje ne smije nikad doći u pitanje. Iz iskustva možemo reći kako dobar dio vjernika koji dođe u ured za davanje savjeta drži da je njihova ženidba slavljena valjano, ali u isto vrijeme žele znati što Crkva u njihovu konkretnom slučaju savjetuje i kakav oblik pastorala im se može preporučiti jer ne žele prestati sa svojim vjerničkim životom, iako se možda nalaze u neregularnoj situaciji.

Različiti dokumenti učiteljstva o pastoralu i ženidbi naznačuju važnost ureda za davanje pravnog savjeta. Kao što smo već vidjeli Uputa DC u svom čl. 113, §1, zatim motu *proprij Mitis Iudex Dominus Iesus* u svojim Pravilima o načinu postupanja čl. 2: „Prethodna ili pastoralna istraga, koja unutar župskih ili biskupijskih struktura obuhvaća rastavljene ili razvedene vjernike koji dvoje o valjanosti svoje ženidbe ili su uvjereni u njenu ništavost, usmjerena je prema upoznavanju njihove situacije i prikupljanju korisnih elemenata za moguću provedbu redovitog ili skraćenog sudskog postupka. Ta će se istraga provoditi u okviru jedinstvenog biskupijskog ženidbenog pastorala.” Također o tome govori i završni dokument Sinode³² (*Relatio finalis* – 2015., 82), koji je citiran i u apostolskoj pobudnici *Radost ljubavi (Amoris laetitia)*.³³ Kao što je evidentno, u posljednje vrijeme dokumenti učiteljstva konstantno naglašavaju potrebu organiziranja pravno-pastoralne pomoći. Danas je jasno kako je potrebno u svakoj partikularnoj crkvi ustanoviti ured za pravno savjetovanje, ili pri samom sudu, ili kao

³² Riječ je o zaključnome dokumentu koji su Papi Franji uputili sinodski oci okupljeni na XIV. općoj redovitoj skupštini Biskupske sinode koja je u listopadu 2015. godine raspravljala o temi: „Poziv i poslanje obitelji u Crkvi u suvremenom svijetu”.

³³ „Zato je unutar obiteljskog pastorala potrebno rastavljenim osobama i parovima u krizi staviti na raspolaganje obavijesnu, savjetničku i posredničku službu koja će primati i stranke u prethodnoj istrazi u postupku proglašenja ništavosti ženidbe.” FRANJO, apostolska pobudnica *Radost ljubavi* (Zagreb: KS, 2016.), br. 244.

dio obiteljskog pastorala, kako bi se mogla pružiti adekvatna pomoć osobama koje iza sebe imaju teške i bolne ženidbene situacije.

Naravno da odvjetnici, odnosno stalni odvjetnici, imaju veliku ulogu u otkrivanju kanonskih razloga ništavosti ženidbe u konkretnim situacijama. Međutim, da bi se došlo do istine o postojanju u konkretnom slučaju tih razloga potrebno je znati razborito pristupiti stranci, odnosno otkriti koji su motivi koji tjeraju stranku da se obrati sudu. Dakle, otkriti radi li se o osobnom inatu, raspoloženju, problemu savjesti ili želji da se uredi aktualna situacija u kojoj se stranka trenutno nalazi. Prilikom savjetovanja nema se namjera tražiti krivca, nego se želi otkriti istina i činjenice vezane uz vrijeme sklapanja ženidbe, odnosno jesu li u trenutku sklapanja ženidbe bili uistinu prisutni temeljni uvjeti traženi za njezinu valjanost. Potrebno je naglasiti kako treba imati na umu da se traže uvjeti samo za valjanost, a ne za plodnost sakramenta. Tu razliku je vrlo često potrebno pojasniti osobama koje dolaze na informativni razgovor.

Početna točka svakog savjetovanja je pretpostavka valjanosti ženidbe, dakle, tko sumnja u valjanost, treba dokazati nevaljanost (usp.: kan. 1060). Osoba koja daje pravne savjete mora imati prezentne kanonske razloge ništavosti ženidbe ili razloge za razrješenje ženidbe. Za stalne odvjetnike, u našim okolnostima, to je polazna točka da bi mogli osobama koje im se obraćaju dati mišljenje glede mogućnosti pokretanja parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Naravno tu se radi o postojanju ili ne postojanju konstitutivnih i bitnih elemenata za ženidbu. Zadaća crkvenih sudova je upravo hermeneutika prosuđivanja koja zna s vremena na vrijeme i od slučaja do slučaja, interpretirati činjenice pretpostavljajući da su osobe, okolnosti, sposobnosti i volja dovoljne za ženidbu, ali i ostavljajući mogućnost, koju treba dokazati, da u nekim situacijama one nisu bile dovoljne da bi se ženidba valjano sklopila.³⁴

4. Uloga stalnih odvjetnika u otkrivanju kanonskog razloga ništavosti ženidbe

Postoje različiti stupnjevi konzultacija glede otkrivanja kanonskog razloga ništavosti ženidbe. Kako smo gore spomenuli, uvjet da se dođe na savjetovanje u Ured za davanje pravnog savjeta je prethodni razgovor s vlastitim župnikom. U Pravilima o načinu postupanja koja su pridodana motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* u čl. 3 ističe se: „Provedba ove istrage

³⁴ Usp.: Eugenio ZANETTI, „La consulenza previa all'introduzione di una causa di nullità matrimoniale“, 16.

povjerit će se osobama prikladnim po mišljenju mjesnog ordinarija, koje za to posjeduju odgovarajuće kompetencije koje i ne moraju biti isključivo kanonsko-pravne. To su u prvome redu vlastiti župnik ili župnik koji je ženidbene drugove pripremao za sklapanje ženidbe. Ova se savjetodavna zadaća može povjeriti i drugim klericima, posvećenim osobama ili laicima koje odobri mjesni ordinarij.” Dakle, radi se o osobama, savjetnicima koji imaju znanje iz ženidbenog prava i imaju osobitu pastoralnu osjetljivost. Takav način savjetovanja postoji već u nekim biskupijama, a zadaću savjetovanja obavljaju u većini slučajeva osobe koje su stručnjaci u kanonskom pravu ili djelatnici u obiteljskim savjetovalištima.

Naravno, da je u radu ovog ureda nezaobilazna uloga stalnih odvjetnika koji bi trebali biti prisutni na svim crkvenim sudovima kako bi mogli osigurati dragocjeno i kompetentno savjetovanje. Na ovoj razini savjetovanja ulazi se dublje u konkretni slučaj tražeći da li realno postoje razlozi i dovoljni dokazi za pokretanje parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Treba jasno naglasiti da se ne radi o davanju mišljenja je li ženidba ništava, nego o otkrivanju postojanja dostatnih razloga kako ne bi došlo do ishitrenog pokretanja parnice. Radi se o mogućnosti koju vjernici mogu koristiti bez većih problema i ta mogućnost je besplatna. Na kraju razgovora trebalo bi biti moguće iznijeti precizno mišljenje o mogućnosti pokretanja ili ne pokretanja parnice. U slučaju da se savjetuje pokrenuti parnicu, stalni odvjetnik je dužan dati informacije stranki što treba učiniti da bi se pokrenula parnica, a može stranci savjetovati i da si postavi odvjetnika kako bi imala pravo na pružanje cjelokupne pravne pomoći. Potrebno je dati informacije zainteresiranoj stranci i o tijeku postupka, vremenu trajanja postupka i predviđenim troškovima. Bilo u slučaju pozitivnog, bilo negativnog mišljenja, stalni odvjetnik treba biti pastoralno razborit i treba pružiti stranci informacije i o drugim oblicima pastoralnog djelovanja na području biskupije kojima se pruža duhovna pomoć ili o savjetovalištima za osobe rastavljene, rastavljene ponovno vjenčane te o nekim drugim oblicima pomoći osim onih na crkvenoj razini, npr. psihološkoj, pravnoj i materijalnoj.³⁵ Samo će tako osoba moći osjetiti pažnju Crkve prema osobama koje se nalaze u neregularnim situacijama, shvatiti da ta briga nadilazi kanonski vid pomoći i promatra osobu u njezinoj cjelini.

Već smo spomenuli da stalni odvjetnici mogu zastupati stranke ako ih jedna ili obje stranke slobodno odaberu. Kod nas je taj način djelovanja tek u začetku i jedini je način da stranke budu zastupane s obzirom na to

³⁵ Usp.: Eugenio ZANETTI, „La Chiesa dinanzi alle crisi coniugali: discernimento pastorale e consulenza canonica“, *Firmana: quaderni di teologia e pastorale* 24,1 (2015.), 115.

da pri našim crkvenim sudovima nemamo odvjetnika koji su upisani u popis crkvenog suda. Dakle, uloga stalnih odvjetnika predstavlja posljednju instanciju, nakon koje se definitivno odlučuje da li će se pokrenuti parnica ili ne. To potvrđuju Pravila u čl. 4: „Pastoralna istraga prikuplja podatke korisne za eventualno pokretanje parnice od strane ženidbenih drugova ili njihova zastupnika pred mjerodavnim sudom. U istrazi valja istražiti jesu li stranke suglasne u traženju ništavosti.” Bitno je i važno saznati koji je stav druge stranke jer druga stranka može pomoći u prikupljanu više dokaza ili mogućnosti da pokrenu parnicu obje stranke, a također i s obzirom na mogućnost primjene kratkog postupka pred biskupom (usp.: čl. 5 i kann. 1683-1687).

Dakle, savjetovanje se zaključuje odlukom o pokretanju ili nepokretanju postupka. Ako se stranka odluči na pokretanje postupka, stalni odvjetnik pomaže joj u sastavljanju tužbe kojom stranka, ako tužba bude prihvaćena, pokreće postupak. U tužbi trebaju biti ukratko opisane činjenice vezane uz predbračno razdoblje i vrijeme sklapanja ženidbe te, naravno, naznačeni razlozi zbog kojih se ženidba smatra ništavom.³⁶ Osim pomoći oko tužbe, odvjetnik će pomoći stranci prikupiti potrebnu redovitu dokumentaciju i onu koja možda postoji (korespondencija, medicinska dokumentacija, vještačenja) i naravno informirati svjedoke o predlaganju za svjedočenje u postupku i pomoći pri ispunjavanju obrasca za sastavljanje liste svjedoka. Stalni odvjetnik ima zadaću upoznati stranku s etapama tijekom postupka, sa sudskim troškovima samog suda, kao i s troškovima vezanim uz odvjetnika ako ga stranka želi angažirati u daljnjem dijelu postupka.

Zaključak

Jasna je povezanost koja postoji između zaštite prava na obranu i službe zastupnika i odvjetnika u kanonskom postupku. Jako je važna osoba odvjetnika u odnosu s vjernikom koji dolazi iznijeti mu stvar koja je za stranku uvijek bolna i izvor je patnje. Odvjetnik nije bitan samo s profesionalnog gledišta nego i s moralnog. Potrebno je da ne pribjegne ekstremima, da ne obeshrabruje stranku i ne treba sebi prisvajati ulogu suca, ali u isto vrijeme ne smije biti ni površan, olako ohrabrivati i stvarati lažne iluzije.³⁷ Bitno je da razmotri ima li razloga za pokretanje parnice, ali i da bude jasan glede mogućnosti pozitivnog ishoda i potrebnog vremena

³⁶ „Pošto se prikupe svi elementi, ako to stvar zahtijeva, istraga se zaključuje tužbom, koju treba podnijeti mjerodavnom sudu” (FRANJO, *Motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, čl. 5).

³⁷ Usp.: Carlo GULLO, „I procuratori e gli avvocati“, 314-315.

za završetak parnice. Biskup moderator se treba pobrinuti „da vjernicima ne bude onemogućeno obraćanje sudovima niti zbog ponašanja službenika suda niti zbog previsokih troškova, što bi moglo nanijeti velike štete dušama, čije spasenja treba biti u Crkvi vrhovni zakon” (čl. 308, DC).

Pružanje besplatne pastoralno-pravne pomoći na liniji je poziva pape Franje da se učini sve što je moguće kako bi se vjernicima pojednostavio pristup crkvenim sudovima, odnosno parnicama za proglašenje ništavosti ženidbe. Osobe koje vrše ovu službu moraju imati pred očima da u tim trenucima predstavljaju Crkvu, osoba u službenicima suda vidi Crkvu. Dakle, odvjetnik mora u svojoj službi osjetiti i odgovornost prema Crkvi jer je u tom vidu pastoralnog djelovanja u igri slika Crkve, koja može biti predstavljena ispravno ili pogrešno. Treba imati uvijek na umu da se Crkva predstavlja vjernicima kao brižnu majku i učiteljicu istine koja usmjeruje naš život prema dobru.³⁸

PROCURATORS AND ADVOCATES IN DISPUTES AND LEGAL ADVICE OFFICE

(Cann. 1481–1490 CCL, Art. 101-113 *Dignitas connubii*)

Summary

This paper presents and clarifies the canonical norms dealing with the protection of the right to a defense, specifically examining the service of litigation procurators, advocates and permanent advocates during the marriage process. The paper presents provisions of the Code of Canon Law relating to the right to defense, the provisions of the instruction Dignitas connubii, which deals specifically with marriage litigation, that is, the protection of the rights of married couples, and the provisions of the motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus.

The first section deals with the conditions required for the work of litigation procurators and advocates, the legal provisions regarding their duties, their obligations and rights, and the circumstances in which they may be removed or withdrawn

The second section deals with the Office for Legal Advice in Ecclesiastical Courts, that is, Art. 113 of the instructions laid out in The Dignity of Marriage, and elaborates on the organization of the work of this office, analyzing in more detail the role of the permanent advocates in the work of the office. It also deals with the presentation of canonical reasons for the annulment of a marriage.

Keywords: *canonical proceedings, litigation procurator, permanent advocate, Dignitas connubii, Dignity of Marriage, legal advice.*

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan

---

³⁸ Usp.: Eugenio ZANETTI, „La Chiesa dinanzi alle crisi coniugali: discernimento pastorale e consulenza canonica“, 120.